

Het eerste jaar van de Eindtoets PO:

Besluitvorming, invoering en de uitwerking van het onderdeel taal

*Auteurs: Joanneke Prenger
en Madeleine Gibson*

Wie nieuwsgierig is naar de recente ontwikkelingen op het gebied van eindtoetsen, zal - zich verdiepend in deze materie - met een veelheid aan nieuwe termen geconfronteerd worden. Toetsbesluiten, toetswijzers, toetscommissies... Om inzicht te krijgen in de processen rondom de invoering van de Eindtoets PO, is het noodzakelijk om deze termen nader te beschouwen. Kennis van het proces dat aan de besluitvorming en totstandkoming van de eindtoets is voorafgegaan, biedt de gebruiker van eindtoetsen (of opleiders en adviseurs die zijdelings met eindtoetsen in aanraking komen) meer inzicht in de eisen en mogelijkheden van de eindtoets. In dit artikel beschrijven de auteurs de besluitvorming rondom de verplichte eindtoets, hoe bepaald wordt welke eindtoetsen worden toegelaten en welke eindtoetsen afgelopen schooljaar de markt mochten betreden. Een blik op de toetsen toont ons hoe toetsontwikkelaars taal in de nieuwe eindtoetsen vorm hebben gegeven, welke keuzes ze gemaakt hebben, en hoe ze zich daarin van elkaar onderscheiden.

Scholen in het primair onderwijs zijn vanaf schooljaar 2014-2015 verplicht om aan het einde van de basisschool bij alle leerlingen een onafhankelijke, objectieve eindtoets af te nemen. Dit is vastgelegd in de Wet op het primair onderwijs (WPO), uitgewerkt in het Toetsbesluit PO. Deze wet geldt voor het primair onderwijs, maar ook voor het speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs. De wet regelt ook dat scholen een leerling- en onderwijsvolgsysteem moeten gebruiken om de voorde- ringen van leerlingen bij te houden.

Toetsbesluit PO

Het *Toetsbesluit PO* schrijft ook voor aan welke voorwaarden eindtoetsen moeten voldoen. In het toetsbesluit staat beschreven welke inhoudelijke eisen aan elke eindtoets worden gesteld en hoe een zorgvuldige en betrouwbare afname van de eindtoets gewaarborgd wordt. Ook staat in het toetsbesluit beschreven wat de procedure is voor de toelating van andere eindtoetsen, hoe de regels voor toelating van leerlingen tot het voortgezet onderwijs zijn aangepast en aan welke inhoudelijke voorwaarden elk leerling- en onderwijsvolgsysteem moet voldoen.

In het toetsbesluit is ook vastgelegd dat leerlingen deze toets voor taal en rekenen jaarlijks in de periode 15 april - 15 mei maken. Toetsafname in deze periode maakt het mogelijk dat de eindtoets geen doorslaggevende rol meer speelt bij het advies VO. Overigens speelt de eindtoets nog wel een rol als tweede, meer objectief gegeven bij de advisering over het VO. Bij hogere scores op de eindtoets is de basisschool bijvoorbeeld verplicht het schooladvies te heroverwegen (zie <http://www.nieuweregelingovergangpo-vo.nl/> veelgestelde-vragen). Met een toetsafname

“Een blik op de toetsen toont ons hoe toetsontwikkelaars taal in de nieuwe eindtoetsen vorm hebben gegeven, welke keuzes ze gemaakt hebben, en hoe ze zich daarin van elkaar onderscheiden.”

in deze periode is er nog voldoende tijd om eventuele wijzigingen in het schooladvies om te zetten in een andere keuze voor het voortgezet onderwijs.

De toets is dus het tweede, onafhankelijke gegeven naast het advies van de basisschool. Het doel van de eindtoets op leerlingniveau is daarmee tweeledig: voorspellend en diagnostisch. De standaardscore, het resultaat van de leerling op de toets, voorspelt hoe een betreffende leerling het naar verwachting zal doen op de verschillende niveaus van het voortgezet onderwijs in vergelijking met zijn referentiegroep. Bij de diagnostische functie gaat het er om hoe ver een leerling aan het einde van het basisonderwijs op de betreffende leerinhouden gekomen is.

Om de keuzevrijheid van scholen en hun besturen te garanderen is besloten dat scholen kunnen kiezen voor de Centrale Eindtoets van het College voor Toetsen en Examens (CvTE) of voor een andere eindtoets die door de minister van OCW is toegelaten. Om andere toetsaanbieders richting te bieden en voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes, is de Toetswijzer Eindtoets PO ontwikkeld, die op hoofdlijnen de inhoudelijke uitwerking van de eindtoets PO beschrijft. Deze

toetswijzer kan ook worden gebruikt bij de ontwikkeling van onderwijsmethodes door educatieve uitgevers.

Toetswijzer Eindtoets PO: uitwerking van het Toetsbesluit PO

Alternatieve eindtoetsen moeten van goede kwaliteit zijn. Dit is van groot belang voor scholen en hun leerlingen. Aan de inhoud en afname van iedere eindtoets worden daarom dezelfde eisen gesteld, ongeacht of het hierbij gaat om de Centrale Eindtoets of een andere toets. In de Toetswijzer Eindtoets PO is de kern van de inhoud van alle eindtoetsen PO vastgelegd. Hiermee biedt de toetswijzer toetsontwikkelaars bij het ontwikkelen van alternatieve eindtoetsen zowel richting als ruimte.

De Toetswijzer Eindtoets PO bestaat uit twee delen: een *algemeen deel* en een *specifiek deel*. Het algemene deel expliciteert de inhoudelijke kwaliteitseisen voor de wettelijk verplichte domeinen uit het Referentiekader taal en rekenen die voor alle eindtoetsen gelden. Daarnaast worden in het algemene deel de kwaliteitseisen beschreven voor de domeinen die optioneel in eindtoetsen kunnen

worden opgenomen. Het algemene deel van de toetswijzer vormt daarmee een kader voor ontwikkelaars van de Centrale Eindtoets en de ontwikkelaars van andere eindtoetsen.

Het *specifieke deel* van de Toetswijzer Eindtoets PO gaat alleen over de Centrale Eindtoets primair onderwijs. In dit specifieke deel (ook wel ‘specifieke toetswijzer’ te noemen) is de inhoud en toetsingsvorm van de Centrale Eindtoets te vinden en het niveau waarop getoetst wordt. De inhoud van de andere eindtoetsen is verantwoord in een *handleiding*. In de handleiding zijn de keuzes voor de toetsdomeinen beschreven, en de daarbij gemaakte keuzes voor de afnamevorm. De handleiding is vergelijkbaar met de specifieke toetswijzer voor de Centrale Eindtoets. De toetswijzers vormen een belangrijke bron op grond waarvan de beoordeling plaatsvindt.

De beoordeling van eindtoetsen po door de Expertgroep

Voor de Centrale Eindtoets vindt de beoordeling van de toets plaats door een Vaststellingscommissie onder verantwoordelijkheid van het CvTE. Voor andere eindtoetsen vindt de beoordeling plaats door de Expertgroep toetsen PO. Dit is een onafhankelijke commissie, ingesteld door de minister van OCW, die advies uitbrengt aan de minister over toelating van de betreffende toets (voor meer informatie zie: <http://expertgroepoetsenpo.nl>). De psychometrie van de eindtoetsen (de validiteit, betrouwbaarheid en de deugdelijkheid van de normering) wordt door de COTAN beoordeeld. Het adviesorgaan van de COTAN betreft de Expertgroep PO bij het opstellen en uitbrengen van het advies aan de Minister over de toelating van een andere eindtoets.

“Het is niet wettelijk verplicht om de domeinen Mondelinge taalvaardigheid, Schrijven en Begrippenlijst uit het domein Begrippenlijst en Taalverzorging te toetsen. Toetsaanbieders zijn vrij om aan andere domeinen invulling te geven.”

Taal in de Eindtoets PO

Voor taal onderscheidt het Referentiekader vier domeinen: Mondelinge taalvaardigheid, Lezen, Schrijven, en Begrippenlijst en Taalverzorging. In de eindtoetsen primair onderwijs is voor het onderdeel Nederlandse taal (vanaf nu: taal) in principe ruimte om alle domeinen te meten. Daarbij moet de kanttekening gemaakt worden, dat in ieder geval het domein Lezen en het subdomein Taalverzorging uit het domein Begrippenlijst en Taalverzorging getoetst moeten worden. Het Algemene deel van de Toetswijzer Eindtoets PO beschrijft aan welke kwaliteitseisen deze wettelijk verplichte (onderdelen van) domeinen minimaal inhoudelijk moeten voldoen. Daarnaast beschrijft het Algemene deel - als richtlijn - ook de kwaliteitseisen voor de domeinen Mondelinge taalvaardigheid, Schrijven en het subdomein Begrippenlijst (van het domein Begrippenlijst en Taalverzorging), die ook in de eindtoets aangeboden mogen worden.

Het is dus niet wettelijk verplicht om de domeinen Mondelinge taalvaardigheid, Schrijven en Begrippenlijst uit het domein Begrippenlijst en Taalverzorging te toetsen. Toetsaanbieders zijn vrij om (gebaseerd op het Algemene deel van de Toetswijzer Eindtoets PO) aan andere domeinen invulling te geven en deze domeinen in hun eigen handleidingen en eindtoets op te nemen. In die zin kunnen scholen bij de keuze van hun eindtoets tot op zekere hoogte zelf kiezen welke onderwijsinhouden voor taal in de toets aan bod komen en daarmee een visie op taalonderwijs expliciteren in een toets. Daarbij blijft het de verantwoordelijkheid van de school om ervoor te zorgen, dat ook de onderdelen die niet in de toets aan de orde komen toch door kinderen beheerst worden.

Keuze in eindtoetsen

Naast de Centrale Eindtoets werden het afgelopen schooljaar (2014-2015) twee andere eindtoetsen door de Expertgroep

toegelaten. Scholen konden kiezen uit Route 8 (de eindtoets van *A-VISION B.V.*) en de eindtoets van Bureau ICE: *IEP Eindtoets*. Wat betreft de keuzevrijheid in toetsen was schooljaar 2014-2015 te beschouwen als een overgangsjaar. Scholen moesten in dit schooljaar wel verplicht toetsen, maar waren nog niet gebonden aan deze drie eindtoetsen. In het huidige schooljaar, schooljaar 2015/2016, is dat wel het geval. Dat wil zeggen, scholen kiezen uit de door de minister voorgeselekteerde eindtoetsen.

Welke toetsen kozen scholen in schooljaar 2014-2015?

Aan de Centrale Eindtoets 2015 hebben totaal 164.228 leerlingen deelgenomen (regulier en speciaal basisonderwijs). Welke scholen precies aan welke toetsen hebben deelgenomen, is een dezer dagen bekend. Scholen hebben hiertoe gegevens aangeleverd bij DUO (Dienst Uitvoering Onderwijs). Duo voert onderwijswetten en regelingen uit.

De afgelopen maanden heeft DUO de betrouwbaarheid van deze gegevens onderzocht. Publicatie van de gegevens vindt plaats indien de gegevens betrouwbaar zijn, en zodra het ministerie van OCW toestemming heeft verleend. DUO geeft informatie over het aantal deelnemers per toets en de gemiddelde scores op de toetsen per schoolvestiging op data.duo.nl.

Verschillen in eindtoetsen, keuze in domeinen

Scholen konden het afgelopen schooljaar kiezen uit de Centrale Eindtoets, Route 8 of de IEP Eindtoets. Hieronder enkele opvallende kenmerken van deze drie toetsen.

De *Centrale Eindtoets* meet een aantal extra taalonderdelen naast de verplichte onderdelen. Deze extra onderdelen zijn Schrijven, Woordenschat en uit het domein Begrippenlijst en taalverzorging het subdomein Begrippenlijst, wat in de Centrale Eindtoets aangeduid wordt als Grammatica. Het domein Schrijven wordt in de Centrale Eindtoets echter indirect getoetst. Dat betekent dat de leerlingen zelf geen teksten produceren, maar gefingeerde teksten van leeftijdgenoten 'beoordelen'/ reviseren. Dat de Centrale Eindtoets met teksten van derden werkt en niet met eigen teksten van kinderen, heeft te maken met het feit dat een beoordeling van teksten die door leerlingen zelf geschreven zijn, lastig is. Dat wil zeggen, lastig als het gaat om een *directe meting* van de schrijfvaardigheid. De geschreven teksten zouden dan namelijk (zolang computers dat nog niet kunnen) door mensen beoordeeld moeten worden. De betrouwbaarheid van het onderdeel Schrijven én de betrouwbaarheid van de toets als geheel zouden hierdoor in het geding kunnen komen. Zo'n beoordeling zou niet te realiseren zijn, gezien de grote aantallen leerlingen die aan de Centrale Eindtoets deelnemen en de korte periode die zich bevindt tussen het opsturen van de antwoorden en de uitslag die daarop volgt. Daar staat tegenover dat bij het indirect meten van de schrijfvaardigheid de betrouwbaarheid van het onderdeel Schrijven veel hoger zal zijn. De antwoorden van de leerlingen worden bij een directe meting (met meerkeuzeopgaven) immers automatisch gescoord. Om bovengenoemde reden is in de Centrale Eindtoets gekozen voor het *indirect meten* van schrijfvaardigheid, om met de toets toch een beeld te kunnen krijgen van de vaardigheid van leerlingen binnen dit domein.

Van het vierde domein, Begrippenlijst en taalverzorging, wordt in de Centrale Eindtoets - naast het verplichte onderdeel Taalverzorging - ook het subdomein Begrippenlijst (aangeduid als Grammatica) getoetst. De reden hiervoor is dat er op deze manier beter wordt aangesloten op het Referentiekader. Kennis van grammaticale begrippen is daarnaast een belangrijke voorwaarde om goed te kunnen schrijven. De Centrale Eindtoets bevat een aparte taak Woordenschat. In het referentiekader is woordenschat echter een aspect van de mondelinge en schriftelijke receptieve en productieve taalvaardigheden en geen apart domein. Woordenschat ligt aan de basis van alle deeltaalvaardigheden. Een brede en diepe woordenschat is essentieel om goed te kunnen lezen, schrijven, luisteren en spreken. De voorspellende waarde van woordenschat voor het functioneren van leerlingen in het onderwijs is hoog. Gezien het belang van woordenschat voor alle deeltaalvaardigheden en de plaats die woordenschat in het onderwijs inneemt, is ervoor gekozen om Woordenschat als apart onderdeel in de Centrale eindtoets op te nemen.

In *Route 8* is gekozen om de eindtoets Taal op te delen in vijf deelttoetsen. Het uitgangspunt voor de taalonderdelen was, zo stelt *A-VISION*, dat er een kwalitatief goede toets moest komen, die op een evenwichtige manier recht doet aan zowel de eindtermen van het primair onderwijs als de suggesties die worden gedaan door de commissie Meijerink. Binnen het taaldomein zijn er zo veel mogelijk verschillende subdomeinen aan de orde gesteld om een goede en betrouwbare uitspraak te kunnen doen over het taalniveau. Naast de verplichte onderdelen Leesvaardigheid en Taalverzorging biedt Route 8 ook toetsen aan voor Luistervaardigheid, en - net als de Centrale Eindtoets - voor

“Het is de verantwoordelijkheid van de school om ervoor te zorgen, dat ook de onderdelen die niet in de toets aan de orde komen toch door kinderen beheerst worden.”

de extra categorieën Woordenschat en Begrippenlijst. Bij de samenstelling van zowel de onderdelen lees-, als luister- en kijkvaardigheid is dus ook geprobeerd om de balans te houden tussen de eindtermen van het primair onderwijs en de suggesties die Meijerink doet in het referentiekader. Bij de deoltoets luistervaardigheid krijgt de leerling een aantal fragmenten te zien en te horen waarover vragen worden gesteld. Er is gekozen voor realistische fragmenten uit bronnen die door leerlingen in groep 8 herkend zouden worden. Bij woordenschat wordt de syntactische kennis (synonieme zinnen en uitdrukkingen) en semantische kennis (woordbetekenis en woorden met gelijke betekenis) getoetst. De deoltoets begrippenlijst bestaat uit items met betrekking tot zinsontleding en woordbenoemen.

De opgaven voor woordenschat van *CvtE* doen een beroep op de kennis die de leerlingen hebben over woordbetekenissen en over betekenisrelaties tussen woorden. De woorden die in de opgaven voorkomen, zijn geselecteerd uit de woordfrequentielijst *Woorden in het basisonderwijs: 15.000 woorden aangeboden aan leerlingen* (Schrooten & Vermeer, 1994) en uit *Digiwak*, de digitale versie van de *Woordenlijst Amsterdamse Kinderen* (Kuiken & Droge, 2010). De opgaven hebben betrekking op kwantitatieve en kwalitatieve aspecten van de woordenschat en worden toegelicht in de rubrieken Betekenis en

Betekenisrelaties. Betekenis gaat over de betekenisstoekenning aan een woord of woordgroep. Denk hierbij aan opgaven waarin gevraagd wordt naar het geven van een synoniem of vragen naar definities of omschrijvingen van woorden of woordgroepen. Ook opgaven waarin het draait om het herkennen van het belangrijkste betekeniskenmerk van een woord of woordgroep komen aan de orde. Bij Betekenisrelaties gaat het om diverse relaties die er tussen woorden bestaan; opgaven waarin de tegengestelde betekenis van een woord of woordgroep centraal staat, waarin gevraagd wordt naar betekenisassociaties, of opgaven waarbij een reeks woorden op een vergrotende of verkleinende trap geplaatst moeten worden.

Bureau ICE heeft besloten om in de *IEP Eindtoets* niet meer inhoudelijke domeinen te toetsen dan wettelijk verplicht is. De taalvaardigheid van de leerling wordt in de *IEP Eindtoets* daarom alleen gemeten via het domein lezen en het subdomein taalverzorging. Deze keuze heeft Bureau ICE gemaakt omdat in het totale evaluatieprogramma van de IEP (ICE Eindevaluatie Primair onderwijs) ook nog een IEP Advieswijzer is opgenomen waarin een leerling breder dan alleen op taal en rekenen in beeld wordt gebracht ter objectieve ondersteuning bij het geven van een schooladvies. Hierin zit het meten van bijvoorbeeld sociaal-emotionele vaardigheden en creatief vermogen.

De eindtoets ziet Bureau ICE als een second opinion waarmee vastgesteld kan worden waar een leerling aan het einde van groep 8 staat op de cognitieve vaardigheden taal en rekenen.

Lezen in de eindtoetsen

In de Toetswijzer Eindtoets PO staat dat leerlingen voor het onderdeel Lezen verschillende teksten moeten lezen en daarbij opdrachten moeten maken, die betrekking hebben op de verschillende hoofd- en deelaspecten van leesvaardigheid. Hierbij zijn de beschrijvingen op niveau 1F en 2F in het Referentiekader leidend. Vastgelegd is dat leerlingen fictieteksten moeten lezen. Ook moeten zij teksten lezen en opdrachten maken op het gebied van informatieve teksten, instructies en betogende teksten. Minimaal twee van de bovengenoemde drie tekstsoorten (en bijbehorende opdrachten) moeten in de eindtoets aan de orde komen. Verder moeten leerlingen in ieder geval vragen maken waarin de kenmerken van de taakuitvoering voor het onderdeel Lezen getoetst worden. Deze kenmerken van de taakuitvoering zijn: woordenschat, begrijpen, interpreteren, samenvatten en opzoeken. Voor fictieteksten worden alleen de eerste twee aspecten getoetst.

In de *Centrale Eindtoets* lezen leerlingen informatieve teksten (waarbij de auteur vooral feitelijke informatie geeft), betogende teksten (waarbij de auteur niet alleen feitelijke informatie, maar ook zijn mening en opvattingen geeft) en instructieve teksten (waarin de lezer wordt uitgelegd hoe een bepaalde handeling te verrichten). Naast zakelijke teksten lezen leerlingen in de toets ook fictie. Qua inhoud, structuur, lay-out en stijl zijn de teksten die de leerlingen lezen divers.

In het overzicht van de inhoud van de Centrale Eindtoets is te zien hoeveel items de toets voor het onderdeel lezen bevat. In totaal zijn dat 45 opgaven, met een verdeling van 25:10:10 opgaven voor respectievelijk begrijpend lezen, samenvatten en opzoeken. De gemiddelde lengte van de teksten voor samenvatten is voor Eindtoets B (Basis) voor vijf teksten in totaal 1360 woorden, met een gemiddelde van 272 woorden. Voor Eindtoets N (Niveau) is dat voor vijf teksten 1251 woorden, met een gemiddelde van 250 woorden.

Voor Begrijpend lezen zijn er voor de eindtoets B acht teksten met in totaal 1208 woorden en een gemiddelde van 151 woorden per tekst, en voor Eindtoets N acht teksten met in totaal 1432 woorden en een gemiddelde van 179 woorden per tekst.

Bij de *IEP Eindtoets* komen alle genoemde tekstsoorten uit het referentiekader aanbod. Ook is bij de constructie van de leesteksten rekening gehouden met de leefwereld van leerlingen aan het eind van het basisonderwijs, waarbij in de onderwerpskeuze ook gekeken is of de teksten toegankelijk zijn voor alle leerlingen, ondanks verschillen in culturele achtergrond, sekse, etc. Bij de aspecten voor de taakuitvoering ligt het zwaartepunt in de IEP op de onderdelen 'begrijpen' en 'interpreteren'. In de wetenschappelijke verantwoording van de IEP Eindtoets is een toetsmatrijs/toetsmatrix te zien, een middel om de validiteit te waarborgen, en waarin te zien is hoe de basistoets taal is opgebouwd. De IEP Eindtoets bestaat voor het domein lezen uit minimaal 10 teksten en maximaal 14 teksten. Het aantal items voor het domein lezen bedraagt, net als bij de Centrale Eindtoets, 45 items. De lengte van de teksten op 1F-niveau ligt rond de 260 woorden. Voor 2F-niveau zijn de teksten langer en hebben ze gemiddeld 380 woorden.

De *Route 8* eindtoets is een adaptieve toets, wat met zich mee brengt dat er een grote databank is met verschillende teksten. Leerlingen krijgen uiteraard slechts een deel van deze teksten aangeboden. Zo krijgen leerlingen tijdens de eindtoets voor leesvaardigheid minimaal 3 en maximaal 6 teksten uit de databank aangeboden.

Ook het aantal vragen bij de teksten verschilt onderling. In de databank zitten zowel zakelijke teksten (informatief, betogend en instructief) als fictieve teksten. De tekstlengte en lay-out verschilt per tekst.

Taalverzorging in de eindtoetsen

Voor taalverzorging moeten leerlingen worden getoetst met opgaven die betrekking hebben op spelling (werkwoordspelling en spelling van niet-werkwoorden), leestekens en overige regels. Ook hierbij zijn de beschrijvingen op niveau 1F en 2F in het Referentiekader leidend. Leerlingen maken opgaven bij verschillende categorieën van spellingsproblemen en -regels, regels voor lettergreepgrenzen, regels voor woordgrenzen, morfologische spelling, regels voor werkwoordspelling en overige regels en leestekens. Een evenwichtige verdeling van de opgaven rond niet-werkwoordspelling, werkwoordspelling en interpunctie is hierbij nagestreefd.

In de *Centrale Eindtoets* is bij taalverzorging gekozen voor opdrachten die betrekking hebben op de vier deelgebieden 'spelling niet-werkwoorden', 'spelling werkwoorden', 'interpunctie' en 'grammatica'. De taken bij spelling zijn gericht op de notatiesystematiek voor zowel niet-werkwoorden als werkwoorden. De opgaven doen een beroep op de vaardigheid in het herkennen en verbeteren van fouten in geschreven tekst (tekstrevisie).

In de taak interpunctie gaat het om het plaatsen van leestekens in geschreven taal, gebruikmakend van regels en conventies. Redekundig en taalkundig ontleden staan centraal in de taak grammatica.

In het overzicht van de inhoud van de Centrale Eindtoets is te zien hoeveel items de toets voor het onderdeel taalverzorging bevat. In totaal zijn dat 50 opgaven, met een verdeling van 20 opgaven spelling (10 niet-werkwoorden en 10 werkwoorden), 15 opgaven interpunctie en 15 opgaven grammatica.

De *IEP Eindtoets* bevat 50 vragen die werkwoordspelling (30%), niet-werkwoordspelling (55%) en leestekens (15%) meten. Bureau ICE heeft ervoor gekozen om deze vaardigheden - wat betreft specifieke items - niet alleen te meten aan de hand van meerkeuzevragen, maar ook door middel van open vragen. De makers van IEP Eindtoets willen meten of een leerling weet hoe hij een woord moet spellen, niet (alleen) of hij een goede spelling kan herkennen. Open vragen stellen is dan een erg valide manier om dat te doen. Dat bleek ook goed te werken na het testen van de items.

Een andere manier waarop IEP Eindtoets ervoor zorgt dat leerlingen echt kunnen laten zien wat ze kunnen, is de vraagstelling zo eenduidig en eenvoudig mogelijk te houden. De doelwoorden die leerlingen moeten spellen of vervoegen kunnen moeilijk zijn, maar de vraagstelling of instructie hierbij is eenvoudig. De vraagstelling mag het doel van de toets - meten wat leerlingen echt kunnen op spellinggebied - niet in de weg zitten. Zo heeft de IEP Eindtoets eenvoudiger vragen in het begin, zodat ook de taalzwakkere leerlingen een gevoel van zelfvertrouwen krijgen en beter presenteren; iets wat ook doorgevoerd is voor de vragen die de leesvaardigheid van de leerling in beeld brengen.

Bij *Route 8* bestaat taalverzorging uit alle verplichte onderdelen: spelling werkwoorden, spelling niet-werkwoorden en interpunctie. Omdat het een digitale toets is, betreft het in alle gevallen meerkeuzevragen, zowel op 1F- als 2F-niveau. De spellingsvragen bestaan uit twee-keuzevragen. Bij spelling gaat het er om dat een leerling het juist geschreven woord in een groepje woorden weet aan te wijzen. Daarnaast wordt bij spelling aandacht besteed aan het correct schrijven van werkwoordvormen in de context van een zin. De vragen met betrekking tot interpunctie worden weergegeven als zinnen waarin op de plek van de interpunctie een vraagteken staat. De leerling moet vervolgens uit vier mogelijkheden het juiste leesteken kiezen.

Terug en vooruitblik

De eerste afname van de verplichte Eindtoets is succesvol verlopen. Alle drie de toetsaanbieders rapporteren dat ze tevreden zijn over de resultaten.

Bureau ICE, die de IEP Eindtoets maakt, beschrijft het afgelopen schooljaar als een bijzonder jaar. Scholen moesten voor het eerst zelf een schooladvies geven, zonder de steun van een eindtoets. Daardoor zag Bureau ICE dat de resultaten van alle afgenomen IEP eindtoetsen gemiddeld iets hoger lagen dan het advies van de leerkracht. Drie vierde van de resultaten ligt overigens wel dicht bij het schooladvies, en daar is Bureau ICE erg tevreden over. Bureau ICE vermoedt dat door de nieuwe situatie scholen wat voorzichtig zijn geweest met een advies en dat dat in de aankomende jaren dicht bij elkaar zal komen. Wat ook belangrijk is om te beseffen, zo stelt Bureau ICE, is dat het advies van IEP Eindtoets uitsluitend gebaseerd is op de prestaties op taal en rekenen, en dat een school ook rekening houdt met andere factoren.

“Door adaptief toetsten kan beter worden aangesloten bij leerlingen met een disharmonisch profiel, bijvoorbeeld bij leerlingen die sterk zijn in rekenen en relatief zwak in taal.”

Bureau ICE merkt op dat ‘...als je puur meet wat je moet meten’ (door bijvoorbeeld rekensommen minder talig te maken, en taalopdrachten herkenbaar), kinderen beter scoren, zo stelt de organisatie. Leerlingen worden dan minder afgeleid door onnodige context en kunnen zo beter laten zien wat ze kunnen. Zo scoorde minder dan twee procent op de IEP Eindtoets onder het 1F-niveau van Lezen, en minder dan tien procent onder 1F Rekenen. Eerst was Bureau ICE verrast, maar na nader onderzoek raakten ze er toch van overtuigd dat dit klopte: de opgaven waren eerder uitgetest (gepretest) in combinatie met een landelijk genormeerde zogeheten referentieset. De norm voor de referentieniveaus Lezen en Rekenen staat nu vast en die zijn gehandhaafd.

A-VISION, van *Route 8*, stelt - op de vraag over de toetsafname en toetsresultaten - dat bij een digitale toets het technische gedeelte altijd erg spannend is. Toch zijn ze daar zeer tevreden over. Na de afname van de eindtoets liet *A-VISION* een correlatieanalyse uitvoeren, waarbij gekeken werd of er een statistische samenhang bestaat tussen het plaatsingsadvies van de leerkracht en het advies van *Route 8*. Bij deze berekening bleek een grote significante statistische samenhang te bestaan tussen het plaatsingsadvies van de leerkracht en het advies van *Route 8*.

Wat toekomstplannen betreft, laat *A-VISION* weten naar een andere weergave van de referentieniveaus toe te werken voor dit schooljaar. De weergave van referentieniveaus beperkte zich bij *A-VISION* het afgelopen jaar namelijk nog tot het groepsoverzicht, aangezien er onder andere bij ouders nog onbekendheid bleek te heersen wat betreft de referentieniveaus. Dit jaar moet elke toetsaanbieder de referentieniveaus ook weergeven op het individuele scorerapport. *A-VISION* pleit er om die reden ook voor om de aankomende jaren meer bekendheid te geven aan de referentieniveaus door scholen en ouders hierover extra te informeren. Daarnaast lijkt het ze goed dat er ook vanuit bijvoorbeeld de PO Raad meer bekendheid wordt gegeven aan referentieniveaus, wat het precies inhoudt en wat je er mee kunt.

Het *CvTE*, verantwoordelijk voor de Centrale Eindtoets, spreekt wat betreft het rapporteren op referentieniveaus van een ‘pilotjaar’. Ze beschouwt deze pilot als geslaagd. De resultaten ervan stroken volgens het *CvTE* met de verwachtingen van de commissie Meijerink: leerlingen zitten aan het einde van groep 8 op het taalniveau dat de commissie Meijerink als 1F heeft gedefinieerd.

Adaptief toetsen

Staatssecretaris Dekker schetst in een brief inzake Voorhang ontwerp-Toetsbesluit PO (20 januari 2014) dat hij adaptieve eindtoetsing in de Centrale Eindtoets ziet als een ‘wenkend perspectief’ dat hij zou willen realiseren met ingang van 2018. Met deze vorm van ‘toetsen op maat’ krijgen alle leerlingen in groep 8 volgens de staatssecretaris de gelegenheid te laten zien op welk niveau zij rekenen en taal beheersen. Een vwo+ leerling kan laten zien hoe ver zijn of haar kennisniveau reikt. Maar ook leerlingen met bijvoorbeeld een praktijkonderwijsperspectief worden uitgedaagd om te laten zien wat zij hebben geleerd. Ook kan door adaptief toetsten beter worden aangesloten bij leerlingen met een disharmonisch profiel, bijvoorbeeld bij leerlingen die sterk zijn in rekenen en relatief zwak in taal. Zij kunnen de betreffende onderdelen op een verschillend niveau maken. Anders dan in de huidige situatie kan een leerling, onafhankelijk van de inschatting van de leerkracht, laten zien wat hij of zij kan. Om dit te kunnen realiseren is een vorm van adaptief toetsen noodzakelijk.

Het CvTE acht het haalbaar per 2018 een adaptieve centrale eindtoets beschikbaar te hebben en een start te maken met de invoering daarvan. Op verzoek van de Staatssecretaris werkt het CvTE de mogelijkheden voor invoering verder uit. Daarbij wordt gekeken naar een vorm van invoering waarbij scholen vanaf 2018 de mogelijkheid krijgen de toets zowel op papier als digitaal af te nemen. De Staatssecretaris merkt verder in zijn brief op dat de richting waarin gewerkt wordt vaststaat, namelijk die van adaptieve eindtoetsing, maar dat er nog wel besluitvorming moet plaatsvinden over de precieze vorm, het moment en de wijze van invoering.

Bij A-VISION (Route 8) wordt al adaptief getoetst. Ook A-Vision stelt dat iedere leerling op deze manier wordt uitgedaagd om het beste uit zichzelf te halen. Leerlingen met een laag vaardigheidsniveau komen zo niet toe aan lastige vragen en leerlingen die beter presteren, slaan eenvoudige vragen over. A-vision geeft aan dat tijdens de evaluaties door verschillende SBO-scholen is aangegeven dat leerlingen meer gemotiveerd waren voor de eindtoets, omdat de toets beter bij hen aansloot. Omgekeerd gold dit ook voor de leerlingen die beter presteren, zij hadden het gevoel dat zij meer uitgedaagd werden. A-VISION geeft aan steeds meer verschillende soorten geluidsfragmenten en kijkfragmenten te willen ontwikkelen om leerlingen op verschillende manieren uit te dagen.

Bureau ICE (IEP Eindtoets) heeft nog geen adaptieve versie van de toets beschikbaar, maar is wel hard bezig met het digitaal maken van de toets. Dat ‘digitaal maken’ is geen kwestie van copy-paste, zo stelt bureau ICE. Er wordt eerst uitvoerig onderzoek gedaan. Daarnaast blijft bureau ICE continu inhoudelijk kritisch naar zichzelf. ICE heeft een adviescommissie samengesteld die bestaat uit experts op het gebied van taal, rekenen en psychometrie. Deze commissie komt regelmatig bijeen om ICE te helpen met inhoudelijke vraagstukken en kritische feedback te geven op vragen.

Voor schooljaar 2015-2016 moet nog worden afgewacht welke nieuwe toetsaanbieders door de Expertgroep PO worden toegelaten. Over de Eindtoets PO valt nog veel meer te zeggen of te schrijven. In het veld zijn de meningen verdeeld over de vraag of de invoering van de Eindtoets PO nu wenselijk is voor de kwaliteit van het taalonderwijs. Ook over de vraag of het goed is dat er straks vijf of meer verschillende

aanbieders zullen zijn van de Eindtoets kun je van mening verschillen. De toekomst zal uitwijzen of en hoe de Eindtoets in het basisonderwijs gaat functioneren. We zullen de ontwikkelingen blijven volgen en houden u op de hoogte.

NB Voor schooljaar 2015-2016 hadden toetsaanbieders die een eindtoets willen aanmelden tot 1 augustus 2015 de tijd om een aanvraag voor toelating in te dienen.

Bronnen

Informatie van het ministerie over Eindtoetsen

- <https://www.vanponaarvo.nl>
- <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/toelating-middelbare-school/documenten/besluiten/2014/01/20/toetsbesluit-po>
- <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/toelating-middelbare-school>

Centrale Eindtoets

Het College voor Toetsen en Examen (CvTE) brengt de centrale eindtoets uit in opdracht van het ministerie van OCW. Kijk voor meer informatie op de website www.centraleeindtoetspo.nl

Route 8

De eindtoets van A-VISION B.V. Meer informatie: www.route8.nl

IEP eindtoets

De eindtoets van Bureau ICE. IEP staat voor ICE Eindevaluatie primair onderwijs. Meer informatie over de IEP Eindtoets vindt u op www.toets.nl/iepeindtoets